

ELEMENTELE DE CONȚINUT ȘI DE STRUCTURĂ ALE ACTELOR PROCESUALE CIVILE DE DISPOZIȚIE

Autor: Olga PISARENCO, avocat, dr., conf. univ.

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Actele procesuale civile de dispoziție reprezintă manifestările de voință ale instanței de judecată, ale părților și altor participanți la procesul civil asupra acțiunii civile deduse spre judecare. De calitatea actelor procesuale civile depinde reușita soluționării cauzei civile, cât și utilizarea eficientă a mijloacelor legale de apărare a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei. Iată de ce, este a priori important a cunoaște care sunt categoriile de acte procesuale civile și normele legale care le reglementează conținutul, care sunt părțile componente ale unui act procesual civil de dispoziție, precum și cum urmează a fi încadrat cuprinsul actului în pagină. Aceste repere sunt puse la baza prezentului studiu.*

Cuvinte cheie: *act procesual civil, act procesual civil de dispoziție, act procedural civil, acțiune civilă, proces civil, procedură civilă.*

Unul din principiile fundamentale ale statului de drept îl reprezintă principiul accesului liber la justiție, care acordă persoanelor fizice și juridice dreptul de a se adresa în instanța de judecată, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

Instanța judecătorească intenționează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, a unei libertăți ori a unui interes legitim. Potrivit art.7 alin.(3) din CPC, la intentarea proceselor de judecare a litigiilor de drept (procedura contencioasă) se depune cerere de chemare în judecată, iar în pricinile necontencioase se depune cerere. Acestea reprezintă principalele acte procesuale de dispoziție care stau la baza intentării oricărei acțiuni civile de către reclamant/creditor/petiționar în virtutea principiului disponibilității, iată de ce ele trebuie să corespundă anumitor cerințe de formă și de conținut prevăzute de legislația procesual civilă.

Întregul proces civil se bazează pe actele procesuale de dispoziție ale părților și altor participanți la proces, precum și ale instanței de judecată. Procesul civil i-a naștere în baza cererii sau cererii de chemare în judecată și se stinge, de regulă, prin actul final al instanței de judecată – hotărârea judecătorească. Între aceste acte procesuale de dispoziție se interpune un ansamblu de alte acte procesuale și procedurale, toate destinate să impulsioneze soluționarea cauzei civile și să determine pronunțarea unei decizii asupra litigiului.

Actele procesuale civile pot fi clasificate în funcție de diverse criterii. *În funcție de organele sau persoanele care le întocmesc sau de la care emană, se disting: a) actele instanței de judecată; b) actele părților; c) actele altor participanți la proces; d) actele organelor auxiliare ale justiției. În funcție de conținut, actele procesuale civile pot fi divizate în: a) acte de dispoziție, care reprezintă o manifestare de voință; b) acte procedurale, care constată o operațiune procesuală. În funcție de modul de efectuare, actele procesuale civile se clasifică în: a) acte care trebuie întocmite în mod obligatoriu în formă scrisă; b) acte care, în mod obligatoriu, se administrează în formă orală și se consemnează apoi în scris [7; p.17-20].*

Actele de dispoziție ale instanței de judecată, conform art.14 din CPC sunt: a) *hotărârea judecătorească*, prin care se soluționează fondul cauzei; b) *încheierea judecătorească*, prin care nu se soluționează fondul cauzei, apelului sau recursului; c) *ordonanța judecătorească*, emisă unilateral de judecător, în baza materialelor prezentate de creditor, privind încasarea de sume bănești sau revendicarea de bunuri de la debitor în pretențiile specificate la art.345 din CPC; d) *decizia judecătorească*, prin care se soluționează fondul apelului și al recursului. Totodată, potrivit art.318⁴ din CPC, instanța de judecată emite și *ordonanță de protecție*, prin care se dispune aplicarea măsurilor de protecție a victimelor violenței în familie.

Actele de dispoziție ale părților în procesul civil, conform art.60 alin.(2) din CPC pot fi clasificate în: a) *acte specifice reclamantului:* cererea de chemare în judecată, modificarea temeiului sau obiectului acțiunii, majorarea sau micșorarea quantumului pretențiilor din acțiune, renunțarea la acțiune; b) *acte specifice pârâtului:* recunoașterea acțiunii, referința, acțiunea reconvențională; c) *acte specifice ambelor părți:* tranzacția de împăcare, judiciară sau de mediere, omologată de către instanță [6; p.195-198].

În tabelul de mai jos este redată o sistematizare a actelor procesuale civile de dispoziție ale instanței de judecată, ale părților și altor participanți la proces, precum și normele legale aplicabile la întocmirea lor, necesare pentru conformitate.

Actele procesuale civile de dispoziție ale instanței de judecată	
Denumirea actului	Normele care prevăd cerințe de conținut
Hotărârea judecătorească	art.14 alin.(1)-(2), 24 alin.(4), 48 alin.(2), 236 alin.(5)-(7), 238 alin.(3)-(4), 239, 241, 243-248, 285, 292, 296, 300, 307, 311, 317, 325, 330, 334, 343, 343 ³ din CPC
Încheierea judecătorească	art.14 alin.(1), (3) și (5), 54 alin.(4), 120 alin.(2), 125 alin.(2), 153, 159 alin.(4), 170 alin.(2), 171, 184, 190 alin.(1), 192 alin.(1 ²), 212 alin.(5), 268 alin.(1), 269-270, 290 alin.(5), 353 alin.(2), 481 alin.(2), 486 alin.(2), 490 alin.(1) din CPC
Ordonanța judecătorească	art.14 alin.(1) și (4), 351 din CPC
Ordonanța de protecție	art.318 ⁴ din CPC
Decizia judecătorească	art.14 alin.(5), 389 alin.(2) și (5), 390 din CPC
Actele procesuale civile de dispoziție ale părților și altor participanți la proces	
Denumirea actului	Normele care prevăd cerințe de conținut
Cererea de chemare în judecată	art.166-167 din CPC, art.19 din Legea contenciosului administrativ
Cererea de intervenție procesuală	art.65 alin.(2 ¹), 67 alin.(2), 166-167 din CPC
Cererea reconvențională	art.166-167, 172-173 din CPC
Referința	art.186, 366 din CPC
Cererile vizând pricinile cu procedură specială	art.283-284, 286-289, 297-298, 302-303, 309, 312-313, 318 ¹ -318 ² , 319-320, 327-328, 331-332, 337, 339, 343 ¹ -343 ² din CPC
Cererea de eliberare a ordonanței judecătorești	art.346-347 din CPC
Cererea de reclamare a probei	art.119 alin.(2) din CPC
Cererea de asigurare a probelor	art.128 din CPC
Cererea de asigurare a acțiunii	art.177 alin.(1) și (2) din CPC
Cererea de apel	art.art.364-365 din CPC
Cererea de recurs	art.art.433-434, 437 din CPC
Cererea de revizuire	art.451 din CPC
Cererea de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine	art.art.468-469 din CPC
Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine	art.475 ¹ din CPC
Cererea de desființare a hotărârii arbitrale	art.477-478 din CPC
Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărârii arbitrale	art.483 din CPC
Cererea de confirmare a tranzacției prin care părțile previn un proces civil și de eliberare a titlului de executare silită	art.487-488 din CPC

Pe lângă cerințele de formă și de conținut, prevăzute expres în legislație, urmează a se ține cont și de **alte condiții de conformitate ale actelor procesuale de dispoziție:**

- **Respectarea formei scrise simple.** Ca excepție de la această regulă, legiuitorul a prevăzut expres că trebuie să fie dactilografiate: cererea de chemare în judecată formulată de reclamant, care este asistat în judecată de un reprezentant (art.166 alin.(7) din CPC) și cererea de recurs (art.437 alin.(1) din CPC).
- **Existența capacității procesuale de a realiza personal sau prin reprezentant actul de dispoziție.** Aceasta rezultă din prevederile art.57-58 din CPC, cerințe pe care trebuie să le întrunească persoana care realizează actul procesual de dispoziție. La fel, trebuie să se țină cont și de prevederile art.79-81 din CPC.
- **Manifestarea de voință** trebuie să fie neîndoielnică și lipsită de orice viciu de consimțământ, nu trebuie să ascundă o cauză ilicită sau imorală. Manifestarea de voință se confirmă prin semnătura persoanei sau a reprezentantului ei (art.166 alin.(5) din CPC).
- **Adresarea cererii instanței de judecată competente să soluționeze cauza civilă concretă.** Respectarea acestei cerințe presupune aplicarea regulilor *competenței generale* (art.33 din CPC) și ale *competenței jurisdicționale*, care este de două feluri: a) *materială*, care presupune identificarea pe linie verticală a instanței de judecată competente să examineze pricina în primă instanță, adică o judecătorie, o curte de apel sau Curtea Supremă de Justiție (art.33¹, 35, 37¹, 459-462 din CPC); b) *teritorială*, care presupune identificarea pe linie orizontală a instanței de judecată competente să examineze pricina în primă instanță, adică care judecătorie din cele existente sau care curte de apel (art.38-40, 42 din CPC).
- **Respectarea procedurii prealabile de soluționare a litigiului pe cale extrajudiciară, inclusiv prin mediere,** dacă îndeplinirea acestei proceduri este prevăzută de lege sau de contractul părților pentru un astfel de litigiu. Spre exemplu, respectarea procedurii prealabile este obligatorie la depunerea cererii de chemare în

judecată în cazul nerespectării obligațiilor contractuale de transport (art.1020 alin.(1) din CC), în cazul solicitării reparării prejudiciului material și moral de la angajator (art.332 din CM) sau al soluționării conflictelor colective de muncă (art.357-360 din CM), cererii de chemare în instanța de contencios administrativ (art.14 din Legea contenciosului administrativ), cererii de constatare a faptelor care au valoare juridică și alte cereri depuse în procedură specială (art.284 alin.(1) lit.b și c), 294 alin.(2), 309 alin.(2), 313, 331 alin.(1), 343² alin.(1) din CPC), cererii de eliberare a ordonanței judecătorești (art.347 alin.(3) din CPC).

- **Legalizarea împuternicirilor reprezentantului**, în cazul în care cererea se depune și se susține de către reprezentant. Reprezentarea judiciară poate fi: *legală* (art.71-73, 79 din CPC), *contractuală* (art.75 alin.(1) și (2) din CPC), *statutară* (art.75 alin.(2) și (3) din CPC), *garantată de stat* (art.77 din CPC). Împuternicirile reprezentantului legal se atestă prin statutul și împuternicirile sale. Împuternicirile reprezentantului persoanei fizice se legalizează prin mandat, iar ale persoanei juridice se legalizează prin procură sau mandat, după caz. Procurile eliberate în numele persoanei juridice conform actelor de constituire se semnează de către administrator, iar mandatul se certifică de avocat sau avocatul stagiar.
- **Prezentarea dovezii de achitare a taxei de stat**. La calcularea și achitarea taxei de stat urmează a se ține cont de prevederile art.83-87 din CPC și art.3 alin.(1) din Legea taxei de stat. Plata taxei de stat se face prin sistemul bancar, fie prin depunerea personală a sumei taxei de stat la ghișeul băncii – în acesta caz dovada va fi ordinul de încasare a numerarului anexat în original, sau prin transfer bancar – dovadă fiind dispoziția de plată bancară [5; pct.5].

Efectele nerespectării cerințelor legale înaintate pentru depunerea acțiunii civile diferă în funcție de felul încălcării. Astfel, nerespectarea cerințelor de formă și de conținut poate avea ca efect restituirea cererii de chemare în judecată în temeiul art.170 din CPC sau de a nu se da curs cererii cu oferirea unui termen pentru înlăturarea neajunsurilor în temeiul art.171 din CPC. Dacă neconformitatea se determină pe parcursul procesului, atunci instanța va scoate cererea de pe rol în temeiul art.267 din CPC.

Actele de dispoziție, din moment ce au fost efectuate, sunt irevocabile. Părțile nu mai pot reveni asupra manifestării lor de voință în sensul de a retracta. De asemenea, nici instanța de judecată, din moment ce a luat act de voința părților și a pronunțat o hotărâre în consecință, nu mai poate revizui asupra deciziei luate. Hotărârile judecătorești pronunțate ca urmare a efectuării unui act de dispoziție se dau fără drept de apel. Pot fi atacate însă cu recurs, iar în unele cazuri pot fi exercitate căi extraordinare de atac.

La baza prezentului studiu stau ca repere încă două aspecte de clarificat: care sunt părțile componente ale unui act procesual civil de dispoziție, precum și cum urmează a fi încadrat cuprinsul actului în pagină. Cu referire la **părțile componente ale unui act procesual civil de dispoziție** ținem să menționăm că operează analogia legii. Legiuitorul a prevăzut expres în art.241 din CPC care sunt **părțile componente ale hotărârii judecătorești**, și anume: *partea introductivă*, *partea descriptivă*, *partea de motivare și partea dispozitivă*. Mai mult, legiuitorul prevede că fiecare parte a hotărârii se evidențiază separat în textul acesteia.

Această structură logică este aplicabilă oricărui act procesual civil de dispoziție fie al instanței de judecată, fie al părților sau altor participanți la proces.

Spre exemplu, art.270 alin.(1) din CPC prevede **cuprinsul încheierii**, fără a specifica părțile componente (nici nu considerăm necesară o asemenea exactitate), dar care pot fi ușor identificate. Astfel, analogic hotărârii judecătorești, în încheierea judecătorească se indică, *în partea introductivă*: a) locul și data emiterii; b) denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată și al grefierului; c) date despre participanții la proces, obiectul litigiului sau pretenția înaintată; *în partea descriptivă*: d) problema asupra căreia se emite; *în partea de motivare*: e) motivele care au determinat concluziile instanței și legea guvernantă; *în partea dispozitivă*: f) dispoziția instanței; g) ordinea și termenul de atac al încheierii dacă este susceptibilă de atac.

La fel, conform art.390 alin.(1) din CPC, **decizia instanței de apel trebuie să conțină**, *în partea introductivă*: a) denumirea instanței care a emis decizia, completul de judecată; b) locul și data pronunțării deciziei; c) numele sau denumirea apelantului și calitatea lui procedurală; *în partea descriptivă*: d) expunerea succintă a hotărârii primei instanțe, a motivelor cererii de apel, a noilor probe, lămuririle participanților la procesul în apel; *în partea de motivare*: e) motivele concluziilor instanței de apel și referirea la legea guvernantă; *în partea dispozitivă*: f) concluziile instanței de apel în urma examinării apelului. Această structură este aplicabilă, prin analogia legii, și **deciziilor emise de instanțele de recurs**.

În ceea ce privește **cuprinsul ordonanței judecătorești**, conform în art.351 din CPC, se indică, *în partea introductivă*: a) numărul dosarului și data eliberării ordonanței; b) instanța, numele judecătorului care a eliberat ordonanța; c) numele sau denumirea creditorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare; d) numele sau denumirea debitorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare; *în partea de motivare*: e) legea în al cărei temei este admisă pretenția creditorului; *în partea dispozitivă*: f) suma ce urmează a fi încasată sau bunul ce urmează a fi revendicat, valoarea lui; g) despăgubirile și penalitățile care sunt solicitate de creditor și care

urmează să fie încasate în temeiul legii sau al contractului; h) taxa de stat plătită de debitor în favoarea creditorului sau a statului; i) termenul și modul de contestare a ordonanței judecătorești. Observăm că în textul legii *lipsește partea descriptivă*, aceasta datorită faptului că ordonanța judecătorească se emite în situațiile în care nu există un litigiu, precum și datorită faptului că are valoarea unui titlu executoriu.

Acest test al structurii în 4 trepte poate fi aplicat și conținutului actelor procesuale de dispoziție ale părților și altor participanți la proces, cu precizarea că partea dispozitivă se înlocuiește cu partea de solicitare.

Spre exemplu, potrivit art.166 alin.(2) din CPC, **în cererea de chemare în judecată se indică, în partea introductivă:** a) instanța căreia îi este adresată; b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui, numărul de identificare de stat (IDNO) – pentru persoane juridice și întreprinzători individuali și numărul de identificare personal (IDNP) – pentru persoane fizice; dacă reclamantul este o persoană juridică, datele bancare, numele reprezentantului și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de reprezentant; dacă reclamantul locuiește în străinătate, adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces; b¹) numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale reclamantului; c) numele sau denumirea pârâtului, domiciliul ori sediul lui; c¹) numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale pârâtului, în cazul în care reclamantul dispune de aceste date; c²) numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, numărul de fax, poșta electronică sau alte date de contact ale reprezentantului reclamantului; d) esența încălcării sau a pericolului de încălcare a drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale reclamantului, pretențiile lui; g) valoarea acțiunii, dacă aceasta poate fi evaluată; *în partea descriptivă și în partea de motivare:* e) circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretențiile și probele de care acesta dispune în momentul depunerii cererii; h) date despre respectarea procedurii de soluționare prealabilă a litigiului pe cale extrajudiciară dacă pentru un astfel de litigiu îndeplinirea procedurii este prevăzută de lege sau de contractul părților; *în partea de solicitare:* f) pretențiile reclamantului către pârât. Totodată, o particularitate pentru actele procesuale civile ale părților și altor participanți la proces le reprezintă: i) documentele anexate la cerere, altfel spus *anexele*.

În ceea ce privește **încadrarea cuprinsului actului procesual civil în pagină**, ținem să menționăm că:

- *Partea introductivă* la actele de dispoziție ale instanței de judecată se aliniază pe partea stângă a paginii, iar în cazul actelor de dispoziție ale părților și altor participanți la proces – pe partea dreaptă a paginii.
- *Partea descriptivă* în actele instanței de judecată se evidențiază prin cuvântul „examinând”, iar în actele de dispoziție ale părților și altor participanți la proces – prin cuvintele „în fapt”.
- *Partea de motivare* în actele instanței de judecată se evidențiază prin cuvântul „constată”, iar în actele de dispoziție ale părților și altor participanți la proces – prin cuvintele „în drept”.
- *Partea dispozitivă / de solicitare* în actele instanței de judecată se evidențiază prin cuvintele „dispune”, „decide”, iar în actele de dispoziție ale părților și altor participanți la proces – prin cuvântul „solicit”.

În concluzie, atenționăm că de calitatea întocmirii actelor procesuale civile atât de către instanțele de judecată, cât și de către părți și alți participanți la proces, depinde reușita oricărui proces civil. Calitatea actului depinde atât de respectarea cerințelor de formă și de conținut, cât și a cerințelor de valabilitate.

Bibliografie

1. *Codul de procedură civilă*, nr.225-XV din 30.05.2003. În: M.O. al R.M. nr.130-134/415 din 21.06.2013.
2. *Codul muncii*, nr.154-XV din 28.03.2003. În: M.O. al R.M. nr.159-162/648 din 29.07.2003.
3. *Legea contenciosului administrativ*, nr.793-XIV din 10.02.2000. În: M.O. al R.M. din 03.10.2006.
4. *Legea taxei de stat*, nr.1216-XII din 03.12.1992. În: M.O. al R.M., nr.53-55/302 din 02.04.2004.
5. *Hotărîrea Plenului CSJ cu privire la actele judecătorului în faza intentării procesului civil și pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare*, nr.5 din 17.11.2014. În: Buletinul CSJ, 2015, nr.2-3, p.4.
6. Pisarenco O. *Drept procesual civil. Note de curs*. Chișinău: Tehnica-UTM, 2011, 404 p.
7. Pisarenco O. *Metodologia întocmirii actelor procesuale civile. Suport de curs*. Chișinău: Tehnica-UTM, 2015, 91 p.